

Višnjeva pola.

Spisal A. Koder.

Beatus ille, qui procul negotiis uživa višnjevo polo, tako mi je trdil pogosto moj gospodar, ko sem prestopil pod njegovo streho v latinske šole in začel sklanjati: *alauda, alaudae* i. t. d. Jaz tedaj še nisem razumel niti klasične latinščine, kakeršno je rad govoril moj učeni gospodar, niti se mi je sanjalo že tedaj o dobrotah »višnjeve pole«,

Vse to sem zvedel polagoma, namreč globoki smisel latinskega verza Horacijevega od svojih gimnazijskih učiteljev — visoki pomen višnjeve pole pa od svojega gospodarja v podstrešnem stanovanju glavnega mesta — in pozneje — iz življenja.

Mnogo desetletij je minilo, nepozabna mi mati, odkar sva hodila prvič po širokih in ozkih ulicah glavnega mesta — ti s *culico* jabolk in domačega kolača v roci, jaz pa z nemškim abecednikom v žepu — in iskala dijaškega stanovanja.

In sreča nama je bila tisti dan mila. Ko ravno štejeva z materjo nadstropja najvišje hiše v mestu, se nama približa visok, postaren in baje tudi imeniten gospod; kajti nosil je svetel, visok klobuk, črno dopetačo suknjo, srajco s čudno kvišku štrlečim ovratnikom in naočnike na nosu.

»Vi iščete stanovanja za mladega študenta?« nagovori prišlec mater, in ko pritrdijo njegovemu vprašanju, pristavi: »Kar k meni peljite mladega gospodka, jaz imam že pet tacih mladičev v gnezdu, in za šestega bode tudi še prostora.«

Veseli so bili menda rajnica mati gospodove prijaznosti; kajti pritrdili so in se napotili z menoj za njim po ulicah na stanovanje. Ker je bil pot precej dolg in je po mnogih ovinkih držal do stanovanja, ki je bilo na periferiji mesta, sem imel dovolj priložnosti, opazovati medtem svojega bodočega gospodarja. Nekaj kritiške sitnosti je gotovo tičalo že tedaj v moji glavi; kajti presodil sem, da je čuden naš spremljevalec, da ni ravno nov njegov v nebo kipeči klobuk, da ima suknja precej svetlobe na mnogih mestih, in da živ človek ne nosi menda takovega ovratnika pri srajci, kot je njegov. Našel bi bil brez dvoma še nekaj pomanjkljivosti na spremljevalcu; ravno sem se lotil njegovih nagnjenih črevljev pod dolgimi hlačami, ko se ustavimo pred dvenadstropno hišo v ozkih ulicah. »Tukaj stanujem jaz

in moji študentje,« pravi potem gospod in izgine za vežnimi vrati, midva z materjo pa krevsava polagoma za njim. A ta prvi najin pot v gosposko mestno hišo ni bil podoben onemu, ki sem si ga naslikal že tedne in tedne poprej doma, ko sem sanjal o mestni lepoti, o kateri mi je pripovedoval sosedov ded, ko sva skupaj krompir pekla na paši. Tista hiša, bodoči moj dom, je bila namreč znotraj temna kot medvedji brlog, da sva le z veliko težavo sledila z materjo svojemu tovarišu, ki je na vsaki peti stopnici užgal žveplenke in svetil pod najine kvedraste črevlje.

»Tukaj!« pravi naposled gospod, ko stopava z materjo že vsa zasopljena za njim; meni se je že dozdevalo, da naš domači zvonik nima toliko stopnic, kot gosposke hiše v mestu. Tukaj potem zaškripljejo vrata na tečajih, in vsi trije stopimo v napol razsvetljeno sobo z jednim oknom in s čudno nagnjenimi stenami. Tu nas pozdravi starikava, čedna gosa z naočniki na nosu; najin spremljevalec jo je nazival »mamko«. Mamka vzame precej potem meni prvi novi klobuk raz glavo in mi odkaže prostor v kotu pod visečo steno.

Takov je bil moj prvi sprejem vpričo rajnice matere, drugi se je vršil potem, ko so odšli mati, stisnivši mi svetlo dvojčajo za slovo. Tedaj se je pričel prvi križev pot mojega življenja, katerega sem hodil leta in leta potem in na katerega zaidem pogosto še dandanes v morečih sanjah.

Pet malih in večjih fantičev naštejem potem v podstrešni sobi, ko se ozrem skrivaj skozi prgišče, v katero so padale vroče moje solze. Sedeli so zapored na svojih kovčegih ob posteljah in zrl v odprte knjige v naročju. Človek bi bil na prvi pogled sodil, dačitajo ka-li; a jaz, akoravno tedaj še nedolžen analfabet, sem opazil takoj, da niso tako učeni, kakor se delajo, temveč da opazujejo izpod knjig mene, da me oponašajo, ko brišem z rokavom solze in pa nosek, in da mi kaže ta in oni nagajivec celo osle in zajčja ušesa. —

Hudo mi je bilo pri srcu v tej situaciji, in mislil sem si skrivaj: ko bi bil jaz na vaški paši z vami, a ne v gosposki sobi, bi vam že pokazal Benetke; tako naj pa molčim in trpim kakor kamen na cesti.

Tako mine prvi dan mojega »učenega« dijaškega življenja; dozdeval se mi je dolg, neizmerno dolg, in šele angelj miru me je peljal — v sanjah — zopet po prašni cesti za materjo domov.

Z drugim dnem se je zapečatila moja bodoča usoda za vselej. Bilo je že mračno, ko je vzbudila gosa mamka nas mlade študente ter nam zatrjevala in grozila, kako naj se vedemo v šoli in kako naj slušamo gospoda, ki nas bode peljal vpisovat v šolo.

In šli smo trije pari za gospodom v svetlem visokem klobuku, kakor ovce za pastirjem. In ker smo menda preveč krevsali s svojimi okovanimi črevlji po temnih stopnicah, so se odprle te in one duri, in pogledala je neznana glava za nami, in zapored se je čulo govorjenje: »Bog se usmili, tri pare jih je zopet pod streho pri višnjevi poli.«

Prvič sem čul tedaj ime svojega gospodarja, katerega smo klicali doma le za gospoda, ter si mislil: »Čudno se piše naš gospod.« »Višnjeva pola« me je spremljala potem po mestnem tlaku, o »višnjevi poli« sem pripovedoval potem svojemu sošolcu na klopi poleg sebe in »pri višnjevi poli stanujem,« sem odgovoril učitelju, ki me je povpraševal po mojem stanovanju, in na »višnjevo polo« mislim pogosto še dandanes, toda ne na tisto polo iz davne minolosti, temveč na višnjevo polo — po življenja trudu in trpljenju.

Mnogo let sem preživel potem pri »višnjevi poli«, in dolgo je trajalo, predno sem razumel, zakaj da zove menda le hudobni svet mojega gospodarja »višnjevo polo«, akoravno se je pisal on vedno in povsod za Jurja Komarja. Še dandanes ne prištevam jaz onih svojih dnij pri »višnjevi poli« k lepši polovici življenja svojega ter ne pojem s pesnikom, da je otresla njeno cvetje prezgodaj slava, a uživali smo vendar mladi dijaki sem in tja vesele ure v hiši gospoda Jurja Komarja. In to je bilo tedaj, kedar si je natlačil gospod Komar po skromni večerji dolgocevno pipo, oblekel rdeče pisano spalno suknjo in »copate« ter zasedel svoj usnjati naslanjač v kotu pri peči.

»Če nimate slame v glavi, in če bodete marljivi, vam ne bode žal nekdanj za učenje,« pričental je gospod Komar navadno svoje disputacije in nadaljeval: »V onih časih, ko sem študiral jaz, je bilo vse drugače. Mnogo več smo se morali učiti in manj dvojčak smo dobivali od doma, kakor je zdaj v navadi. — In kako hude učitelje smo imeli. V drugi šoli nas je ogovarjal profesor že le latinski, hvalil nemški — in zmerjal pa slovenski. V tretji šoli smo trli že grščino kakor orehe in računali na črke, v četrti govorili le latinski in grški, v peti pa — in to mi je bilo preveč — naj bi bili uganjali čudna čarodejstva pri zaprtih oknih in vratih, naj bi bili delali grom in strelo — doma naj bi bili pa še vedno tolkli za zajutrek — očetov ovsenjak. To je meni presedalo. Otožen in obupen sem pisal dolgo in žalostno pismo očetu Komarju — nekam na Gorenjsko — ter povedal naravnost, da črne šole ne bodem nikdar dovršil, in da tudi željno pričakovane nove maše ne bode pri domači farni cerkvi.

Precej potem sem čutil žalostne posledice tega otožnega pisma; kajti dosedanji vsaktedenski hleb ovsenjaka ni prihajal redno v daljnjo

Ljubljano, in že sicer redke materine dvojčice in dvajsetice so se posušile popolno.

V taki stiski vržem neki dan učene latinske in grške knjige pod klop ter se zapišem v cesarsko vojsko.

In to je bila moja sreča, ki me je rešila očetnjega ovsenjaka in me privedla do časti, katero uživam še dandanes v cesarski službi in jo bom tudi pozneje, ko me posade v kot k počitku in mi dajo višnjevo polo. »Zazijal sem pri zadnjem stavku gospoda Komarja, kajti zdaj šele mi je bilo jasno, kaj je višnjeva pola, in da je prijetna in znamenita. »In pri vojaki, mladi prijatelji moji,« je nadaljeval stari gospod in pušil v velikih oblakih dim iz pipe, »tam je veselje in tam so časti, o katerih se vam niiti ne sanja. Jaz, ki sem bil učen in podkovan v latinščini, sem bil povišan že prvi mesec tako nenavadno, da sem smel hoditi h gospodu stotniku v kuhinjo črevlje snažit, in da sem korakal, kedar smo šli po troje po cesti, že spredaj na prvem mestu, kakor vojskovodja. Začetna sreča me je polakomnila tako po časti, da so mi prišli že čez dve leti po jedno zvezdo na ovratnik, in da se mi je prorokovala že tedaj častna bodočnost.

In zapustila me ni sreča. Povišali so me v dveh letih zopet za jedno zvezdo, tedaj v treh letih — vsega skupaj za dve.

V tisti dobi sem bil potem kakor Herkul na življenja razpotju. Na jedno stran me je vabil stari stotnik z zlato častniško zvezdo v roci, če ostanem zvest cesarju in vojaški službi; na drugi strani me je pa gledala tako zapeljivo moja sedanja soproga, obetujoč mi za častniško srečo svoje zvesto srce. In udal sem se njenim pogledom; kajti kuhala je že tedaj tako izvrstne maslene štruklje, da bi se bili uživali še na smrtni postelji; njena kava, na katero me je vabila semtertja ob nedeljah, mi je celo boljše dišala, kakor tista, katero je kuhala stotnikova kuharica.

Tako je pripovedoval gospod Komar in naposled vselej zadremal pri pogoreli pipi tobaka v naslanjaču.

In ko smo ga zdramili, proseč ga nadaljevanja, je pričel več potov zopet od začetka svojo navadno povest. Ker smo vedeli Komarjevo povest do pičice na pamet, nam je delalo največjo zabavo, da smo mu ugovarjali, če je izpustil tu in tam kak stavek ali pridejal kako epizodo, ki se ni strinjala z znano dogodbo. In tedaj je nastal v podstrešni sobi pravi državni parlament. Toda temu je naredila navadno gospodinja mamka hiter konec in sicer ne posebno ljubeznivo, kajti vzela je v takih bojnih trenutkih gospodu dolgoceveno pipo iz ust — in ga spodila v stransko sobico k počitku, nam je pa ugasnila

luč in nas še v temi pitala s tako prijaznimi pridevki — da so bili tudi ustvarjeni le za temo.

Neki večer, ko so bili tudi gospa »mamka« nenavadno dobrovoljni in je naš gospodar pušil zopet iz dolgocevne pipe v svojem naslanjaču, potožim jaz, najmlajši izmed Komarjevih dijakov, da me je že zopet smešil sosedov črevljarski učenec, da stanujem pri »višnjevi poli« in da imam vsaki dan komarja za kosilo.

Smejali so se pri tej zatožbi moji tovariši za omizjem ter me obdelovali s črevlji pod mizo. In meni samemu je šinil strah v pete, da sem izdal s svojo tožbo senčno stran svoje hiše. Gospod Komar je vzel v isti priči pipo iz ust, pogledal svojo zakonsko polovico nekako boječe od strani in dejal: »Srečen je, kdor more govoriti o višnjevi poli in uživati nje zaželjene dobrote.

Višnjeva pola je visoko v čislih pri visokih gospodih, zaradi tega jo zadržujejo in zaklepajo po štirideset let v predalih, predno osrečijo tega in onega z njegovo sladkostjo. Jaz, postavim, se ne sramujem primka, ki mi ga je izbral zavidni svet, ker nikdar in nikjer ne pozabim govoriti o višnjevi poli, ki nas čaka vse cesarske uradnike in služabnike, in ker že težko pričakujem onega dne, ko mi pomoli moj uradni predstojnik višnjevo polo z voščilom, da naj jo dolgo zdrav in vesel uživam.«

Poslušali smo mi udano pokorni dijaki za svojimi knjigami zgodbo višnjeve pole ter se natihoma veselili onega časa, ko jo dobi naš gospod.

Saj mu ne bode potreba potem gledati doma na uro, kdaj natakni visoki klobuk za urad, ne bode preklinjal, prišedši domov, uradnih »šimeljnov« in predstojnikove nervoznosti, ampak sedel bode vedno v naslanjaču pri peči in pripovedoval nam bode povesti o svojem vojaškem življenju in o uradniških časteh.

Poslušala je tudi gospa »mamka« svojega moža tisti večer in vila prejo za njegove nogavice. Prijeten smeh se je razlival postarni »mamki« po lepo rejenem obrazu, ko je pripovedoval njen mož o časteh svojega nagajivega primka: a ko je omenil, da pričakuje tudi on zaželjene višnjeve pole, jo je jela lomiti neka notranja boleost, in že po materi naravi nekoliko prikrajšani nje nos je silil vedno višje in višje pod obrvi.

Ko je omenil pripovedovalec, da pride kmalu, kmalu z višnjevo polo iz urada in da odloži potem vse dosežanje uradniške časti, je zmagala ženo nervoznost; kajti silovito dvigne pri tej priči desnico proti moževemu naslanjaču, in kakor bi trenil, zleti debel klobčič preje

možu naravnost v obraz, da mu odbije pipo iz ust, in da mu razmrši lepo navihane brke pod nosom.

Govorili nismo tisti večer dalje o višnjevi poli — akoravno nismo umeli pomena debelega klobčiča na gospodarjevem obrazu. Toliko bolje je razumel menda Jurij Komar napad svoje žene na pričakovano višnjevo polo, s katero je ne more sprijazniti, kakor bi rad.

Tako so se vrstili dnevi in večeri pri »višnjevi poli«, drug je bil podoben drugemu; za primerno razliko v njih, za grom in strelo, solnce in senco je skrbela redno le gospodinja, ki je spuščala v svojih slabotnih urah strupene puščice na naše mlade neokretne glavice in na sivo moževo glavo.

Trpeli in prenašali smo radovoljno skupno domače slabo vreme; saj smo imeli tudi vesele dni v dolgem letu. Praznovali smo redno in slovesno tri dni v letu, namreč god gospe mamke, svetnika svetega Jurja, god našega gospoda, in pa god uradniškega predstojnika Komarjevega, ko je bil Komar pri njem na kosilo povabljen,

(Konec prihodnjič.)

Osvojitev Kaniže po Turkih leta 1600.

Spisal Ivan Steklasa.

(Dalje.)

Pogodba je bila hitro sklenjena. Sovražnik dovoli posadki, da sme vzeti iz trdnjave vse blago in dragocenosti razen topov. Posedarski je podpisal predajo osmi dan po odhodu naše vojske izpod Kaniže (20. vinotoka po Hurterju). Pogodbe so se Turki strogo držali, in naši so celo kurnike in zibelke odpeljali iz mesta. Topove pa so si pridržali Turki; bilo jih je 50 velikih in 26 malih. Turki tudi niso, kar se je sicer godilo skoro vselej pri predajah, nobenega naših vojakov zadržali ali pa ubili. Črez sto let je ostala ta jaka trdnjava v turškem posestvu. Šele s karlovškim mirom leta 1699. so jo zopet dobili Habsburžani.

Turki so smatrali osvojenje Kaniže za vrlo važen dogodek. Ko prinese Abdi Efendi sultanu vest o predaji Kaniže, mu podari le-ta zato častno obleko in sabljo. Narod turški je slavil zmago tri dni in tri noči. Dvajset čet iz Segana, do 3000 čilih vojakov, pride za posadko v Kanižo. Le-ta novi sandžak, kateremu se pridružijo dohodki mesta Sigeta, Oseka, Sikloša in Pečuha, dobi Terjaki Hasan. Čete velikega vezirja pa se po dokončani vojni vrnejo v Beligrad v zimovišča.

nost ter prenesla vso svojo ljubezen do pokojne mamice na svojega očeta. Roko v roki sta stopala vsaki dan na sprehod, živahno se pogovarjajoč, kakor da ne bi bila že leto dnij skupaj. Milka je čakala navadno pred šolo očeta, odkoder sta šla največkrat v kako sladničarnico ali pa v kavarno »Pri šahu«, kjer sta »južinala«; potem sta šla ali pa sta se peljala vedno srečno in z zadovoljnim obrazom na sprehode v okolico ter se takisto najboljše volje vračala domov. — Oče in hči sta bila nekako neločljiva; bodisi v gledališču, bodisi na koncertih, v gostilnici, v kavarni, v drevoredu ali v cerkvi, skoro vedno sta bila skupaj.

Milka se je razcvetla v krepko in visokostasno krasotico. Pri osemnajstih letih je bila tako razvita, kakor bi bila že mlada, morda dvaindvajsetletna gospa. Poleg tega pa je bil njen hod odločen in živahen.

Profesor Resnik je bil nepopisno srečen in ponosen, ker je imel tako lepo in zdravo hčer. Vse ji je kupoval, kar ji je moglo storiti vsaj malo veselja, naročeval najelegantnejše toalete in najmodnejše klobuke; v sobi pokojne soproge pa ji je priredil ličen budoar, katerega je napolnil z vsem komfortom in z vsemi potrebnimi in nepotrebnimi malenkostmi, ki mikajo in radoste žensko srce.

Tako je živela Milka po materini smrti v največji ugodnosti in obsipana z dokazi najnežnejše očetovske ljubezni tri leta.

(Dalje prihodnjič.)

Višnjeva pola.

Spisal A. Koder.

(Konec)

Najlepši izmed teh slavnostnih dnij v Komarjevi hiši pa je bil vender mamkin god. Najmanj tri dni poprej so se vršile skrivnostne stvari v hiši. Kurnik, ki je stal sicer prazen in zapuščen pod streho, se je oživil s piškami in petelinci; orehi so se tolkli skrivaj v kuhinji, suhe vinske jagode so se čistile, in po medu je dišalo kakor med šmarnimi mašami na ajdovem polju.

In kaj še? Že nekaj dni pred tem slovešnim neredom je mignil gospod Komar skrivaj meni ter mi odbral iz nemške voščilne knjige najdaljšo pesem z naslovom: »An die Gönner!« za mamkin god.

Odsihmal sem bil jaz kar izgubljen za svoje domače prijatelje. Vsaki svobodni trenotek sem porabil in zlezel na podstrešje in deklamoval ondi — samotnim pajkom in drugemu podstrešnemu mrčesu — lepo, vzvišeno pesem »An die Gönner«, katero sem znal poslej kakor večerno molitev na pamet.

Tudi gospod Komar ni bil brez imenitnega dela v tej slovesni dobi. Otepal je pajčevine po kotih, snažil podobe v sobi, čistil vilice in nože, in pripenjal in primerjal je svoji vojaški svetinji na prazniško črno suknjo.

In prišel je težko pričakovani dan. Tisto jutro je hodila naša mamka vedno na vse zgodaj v cerkev.

To priliko je porabil gospod Komar. Sklical nas je že v mraku na noge, pogrnil z belim prtčjem mizo, postavil na njo osem skodelic in hleb belega kruha, na sredi pa v belem lončku svežih in lepo dišečih rož. Precej potem smo se postavili po vojaški za omizjem in nam na čelo gospod Komar v prazniški suknji, okrašeni s cesarskima svetinjama.

In prisopihali in prišumeli so kmalu potem naša mamka po stopnicah v svilnatem črnem krilu in vstopili, kakor da bi nič ne vedeli za današnji praznik. A poznali so dobro naše skrivnosti; kajti ustavili so se pri durih in premerili oblastno svoje udane podložnike. V tistem trenotku mi migne gospod Komar — in jaz, tedaj najbolj imenitna oseba, se približam mamki, upognem glavo ter deklamujem naučeno pesem: »An die Gönner«.

Lepa je morala biti ta pesem in baje tudi ginljiva — jaz je namreč nisem razumel niti polovice — ali že sredi deklamacije so pri tekle svetle solze mamki po rdečem licu, in tudi gospodu Komarju so tako migale mustače, kakor da bi se mu delalo na jok.

Hvala Bogu, da se je meni že drugič ponesrečila godovna deklamacija; kajti ravno proti koncu se ozrem nevede v resni obraz Komarjev, in v tistem trenotku mi pride najlepši konec pesmi iz spomina ter nas obvaruje brezdvomnega joka, ki bi nas bil posilil vse počrez in povprek brez izjeme.

Mojo nekoliko ponesrečeno deklamacijo popravi potem še posebno Komarjevo voščilo in pa njegov poljubek na mamkino lice, katerega sicer nismo videli vse dolgo leto.

Najprijetnejše pa je bilo pozneje, ko se razvrstimo vsi za skodelami na mizi — in srebljemo črez dolgo zopet dišečo mamkino kavo, katero smo duhali sicer le od daleč za kuhinjskim oknom, kjer je zajutrkoval Komar z gospo mamko.

Tisto dopoldne se nam je dozdevalo potem najdaljše; kajti vse svoje misli in želje smo koncentrovali na današnje kosilo, po katerem je že teden poprej čivkalo in dišalo po kuhinji.

Opisovati ne moremo natančneje tega znamenitega kosila; dovolj je, če omenimo, da smo obirali mi ovsenjaški dijaki piške in petelinčke na krožnikih, in da nismo prav nič pogrešali vsakdanjega ješprenjčka s krompirjem in kislim zeljem.

Pozabiti ne smemo tudi, da je bil tisto opoldne gospod Komar dobrovoljen, da je kar šumela miza od našega smeha, ko nam je pripovedoval v novi spalni suknji poleg mamke o svojem častnem vojaškem in uradniškem življenju in njega zanimivostih.

Tudi mamka niso bili zlovoljni tedaj; kajti častitljivo so počivali na Komarjevem častnem stolu, na častnem mestu pri mizi — in slišali niso, ali razumeti niso hoteli, ko se je izpozabil zapored gospod Komar v svojem pripovedovanju — ter omenil tudi svoje težko pričakovane višnjeve pole. —

Še jeden vesel dan sem užil pozneje pod Komarjevo streho, ki zasluži, da se zabeleži v spomin poznim potomcem dijakom, če morda še prebivajo pod nekdanjo streho, kjer so pletle meni boginje žale in vesele ure.

Naša gospodinja je imela namreč poleg drugih hvale vrednih lastnostij tudi velik dar pobožnosti.

Molila je mnogo z nami zjutraj, opoldne in zvečer, in zamudila ni nobene cerkvene slovesnosti in pobožnosti v vsem mestu. A vender ji ni zadostovala ta molitev pri domačih svetnikih in svetnicah; ljubila in spoštovala je osobito oddaljene hiše božje. Povrh se je obljubila in zavezala za neko dan hoda oddaljeno romarsko pot, katero je obiskovala zvesto že leta in leta.

Gospod Komar je imel celo v veliki pratiki na zidu podčrtan tisti romarski dan svoje zakonske polovice in ga je hodil bolj skrivaj gledat in občudovat že tedne in tedne poprej. Mi dijaki smo tudi natančno poznali drugi največji praznik v Komarjevi rodbini, in povpraševali smo že dolgo, seveda skrivaj, gospoda Komarja, kdaj bomo sami gospodinjili, sami kuhali in sami obedovali poleg svojega gospodarja.

Pri takih prilikah je položil sivolasi gospod Komar prst na usta, kakor da bi bila mamkina božja pot prava državna tajnost, katere ne sme izdati zvest državljan nikjer in nikomur.

V istini pa gospod Komar ni bil vedno zanesljiv tajilec skrivnostnega božjega pota svoje žene, temveč celo rad ga je omenjal,

osobito kadar je čutil pri tem in onem izmed nas kako desetico; kajti namignil mu je, naj jo hrani za mamkin božji pot.

In mi smo razumeli Komarjev migljaj in vedeli že naprej, da pojdemo tisti dan s svojim gospodarjem na tak izprehod, ki vodi mimo znane krčme, kjer se peni najboljše pivo in režejo najslastnejše klobase.

In ko bi nas tudi ne bili opomnili Komarjevi skrivni migljaji znamenitega praznika, lahko bi se bili prepričali po mnogih drugih nenavadnih znamenjih, da se bliža zopet velika slovesnost.

Pred tisto dobo se je oživil namreč zopet zapuščeni kurnik pod zastrešjem, in zopet je jelo dišati po medu in žafranu po kuhinji.

Zadnji dan pred slovesnim odhodom smo zasledili celo, da se peče bela, dobro omedenjena pogačica v peči, in da gledata iz jedilne shrambe dva kurja kluna, katera sta prepevala še zadnje jutro sebi zgodnji »memento mori«!

Drugo jutro smo se slovesno poslavljali od mamke romarice, ki se je težko pririla pri ozkih sobnih vratih na stopnice; kajti obložena je bila od vseh strani z razno prtljago, kakor da bode romala v daljnjo Indijo k svetemu Tomažu, a ne na bližnje Gorenjsko.

»Pa dobro gospodinjite doma in moliti ne pozabite!« je klicala še globoko doli v veži gospa mamka nam na podstrešju, ki smo žalostno gledali za medeno pogačico in za ocvrtimi piškami, shranjenimi globoko v njeni — prtljagi; bili smo prepričani, da ne vidimo poslednjih nikdar več — da jih vzame spokorna božja pot.

Pot si je obrisal gospod Komar, vedeli nismo ali vroč, ali neprijeten mrzel pot, ko so zaškripale težke vežne duri za njegovo zakonsko polovico, in segel je menda za tolažbo po dolgocevni pipi na steni.

»Danes sem jaz vaš gospodar,« je dejal potem nam, zbranim okrog njega in si mislil morda še za pritiklino: »Žalibog samo jeden dan, samo jeden v vsem dolgem letu.«

Vedeli smo ceniti vsi brez izjeme nenavadno in neomejeno čast in oblast svojega gospodarja in poznali, da nam podeli ona za nekaj ur zlato svobodo, katera je vzdihovala sicer vse dolgo leto pod absolutnim žezlom naše mamke. Če je zamudil kdaj kateri izmed nas Komarjevih dijakov šolo, se je to moglo zgoditi le na dan božjega pota naše gospodinje; kajti kar ločiti se nismo mogli tedaj od gospoda Komarja, ki si je izprosil takrat redno uradni odpust iz »rodbinskih vzrokov«. Imeli smo takoj potem namreč javno in precej viharo sejo zaradi opoldanskega kosila z gospodom Komarjem; določiti se je

moral namreč še pred šolo »menu« za kosilo. Marsikdo bi sodil, da nam poslednji ni delal mnogo preglavice, ker smo otepali sicer vse leto le ješprenjček in zopet ješprenjček s krompirčkom in brez krompirja, a motil bi se bil.

Tisto jutro smo čutili vsi brez izjeme toliko upornega duha v sebi, da smo kričali: »Ješprenjčka danes ne za nobeno ceno!«

Tudi gospod Komar je uvaževal naš javni in silni protest in se zjedinił z nami — za ocvirkove ajdove žgance.

Kar sline so se nam potem cedile v šoli po slastnem kosilu, ki nas čaka, in tako točno se nismo vrnili nikdar iz šole domov, kot tedaj.

Saj nas je pa tudi čakalo še precej opravila pred kosilom. Pomagati smo morali vsi brez izjeme gospodu Komarju pri kuhi.

Jeden je cepil polena, drugi pihal ogenj, tretji je tekel po zabelo, da bodo kar plavali naši ljubljenci v luži, četrti je pogrinjal mizo z belim prtom, peti je dirjal gospodu Komarju po tobak za pipo in šesti po dva bokala dolenjca v krčmo, kjer je plesal medved nad vrati.

Precej pozno je že bilo, ko zasedemo danes slovesno opravljeno omizje in pritrkujemo z žlicami leskečim ocvirkanim žgancem celi ciklus himen in od, lepših od tistih Horacijevih na falernca v zadnjem kotu kleti.

In po kosilu nismo vedeli, ali je bilo že pozno; kajti nekdo je bil ustavil leseno uro na steni, ali pa se je ustavila sama, želeč nam redkih brezskrbnih ur, varnih pred učitelji v šoli — pričela se je prava ljudska veselica v naši podstrešni sobi.

In med nami je sedel kakor pastir med ovčicami gospod Komar, v desni je pogosto vrtel kupico zlatega dolenjca, z levico je pa vladal pipo, ki mu je več potov odpovedala služnost. Zameriti mu ni bilo, če se je zavedal v teh srečnih urah gospod Komar svojega vzvišenega uradniškega stanu in svojih nekdanjih in sedanjih ne malih častij. Zatrjeval nam je zapored, da zdaj še ne vemo in niti razumeti ne moremo, kaj je pravi cesarski uradnik, ki služi toliko gotovega denarja na leto v človeški družbi, in kako lepo življenje živi oni, kateremu se posreči takova čast.

Nekoliko pozneje pa je izpremenil gospod Komar zopet svoje idealne nazore o uradništvu. Vino je pil in zabavljati je pričel, da je nehvaležnost sveta plača za prave zasluge in za mnogoletni trud. Skrivaj nam je zaupal potem, koliko visokih latinskih šol je dovršil on nekdaj, in kako častno je služil pri vojakih, pa da so mu kar vsilili pozneje sedanjo cesarsko službo; akoravno je bil on ustvarjen za vojaka, da bi bil pri vojakih že davnaj major ali še kaj več, ko bi

ga ne bili tako silno potrebovali pri cesarski sodnji, kjer so mu pa storili veliko krivico, da so ga pustili dvajset let v enem plačilnem razredu i. t. d. Zašepetal nam je posled celo na uho, kako da se rahljata že dolgo s svojim uradnim predstojnikom in sicer le zaradi tega, ker mu noče opravljati on najbolj težavnega posla in voditi najbolj zapletenih pravn.

»Pa udal se mi bo ta pelinovec svetniški, in plesal bo po moji piščali,« je pritrdil naposled oblastno gospod Komar in izpil za pričo, da je resnica, kar govori, polno kupo vina.

Vino pa je razvezavalo bolj in bolj njegov zaupljivi jezik. Zatrjeval nam je naposled celo, kako bi preskrbel on, ako bi ne bil predober in miroljuben človek, ki ne želi nikomur žalega, svojemu predstojniku »višnjevo polo« in kako bi ga še drugače lahko stiskal in pestil, če bi hotel. Poslušali smo čudeč se svojega navdušenega gospodarja, in neki sveti strah nas je pretresal, ko smo čuli o njegovih vednostih in časteh, ki bi utegnile prekositi celo prečislani naslov in čast naših gospodov učiteljev, katere smo imeli sicer za najbolj imenitne in učene gospode pod solncem.

Tudi glede nehvaležnosti sveta smo pritrdili svojemu gospodu; kajti mi že zdavnaj prej nismo mogli umeti, da mora nositi tako visok uradnik, kakor je bil gospod Komar, uradna pisma po mestu, zapisovati naslove na pisma i. t. d. In kaj še! Naš tovariš, katerega so poslali mamka neko popoldne s piskrčkom kave h gospodu v pisarnico, je trdil celo, da je videl pometati gospodarja pisarnice. Le to je moral sicer pozneje utajiti prisiljen, ker tako so ukazali gospa mamka; nam je pa še pogosteje pravil, da je bila resnica, kar je govoril. —

Lepo je bilo tisto dopoldne, a še lepše popoldne, in morda najlepši bi bil večer, ako bi ga ne bilo uničilo čudno naključje tako nenadoma.

Bili smo ravno najboljše volje, in gospod Komar je trdil že v tretje, kako bode pestil svojega predstojnika, če mu stori le najmanjšo krivico, ko se odpro nenadoma duri, in za njimi se prikaže, kakor mavrica na jasnem nebu — častitljiva oseba gospe mamke. Kakor da bi bilo treščilo v našo podstrešno sobo, takov vtisek je napravila na nas ali vsaj na gospoda Komarja nepričakovana vrnitev njegove zakonske polovice; kajti mi smo se splazili drug za drugim izza mize na svoje kovčge; naš prepogumni gospod pa, ki je ravno grozil svojemu predstojniku s strašnim maščevanjem, je zlezal kar v dve gubi na stolu in tiščal pest v čeljusti, kakor da bi ga nepopisno zob bolel.

Govorili niso gospa mamka nič in niti pogledali niso svojega sključenega soproga, le steklenice in kupe so glasno prešteli na mizi in zaječali: »Tako, lepo je to!« — »Korenina, korenina, zobna korenina!« je vzdihoval potem gospod Komar na stolu in tiščal namizni prt na lice.

»Palica je boljša za take gnile korenine, kakor vino, kosti stare!« je odgovorila naposled razdražena mamka in silovito zaprla vrata stranske sobe za seboj.

Tisti večer dolgo nismo zatisnili očesa. Sloneli smo pri durih stranske sobe in posluške smo otepali.

Saj pa tudi ni bilo drugače mogoče.

Kdo bi bil spal in počival, ko so se v stranski sobi kresale strele, ko je grmel in bila toča po nedolžni in plešasti glavi našega soseda? Takova nevihta je divjala tisti večer in tisto noč po podstrešnem stanovanju Jurja Komarja, in med gromom in treskom so se čule pogosto strašne besede: »Višnjeva pola, višnjeva pola!«

»Kje imaš višnjevo polo, o kateri si vedno govoril, dokler je nisi imel, zdaj pa molčiš, ko so ti jo napisali?« je kričala neprenehoma razjarjena mamka. In ko se je gospod Komar izgovarjal, da je nima — nima, je jela padati zopet toča v podobi ne ravno nežnih ženskih pestij — po zaslužnem in častnem Komarjevem životu.

»Kaj — ti nimaš višnjeve pole?« je nadaljevala žena potem. »Obljubila sem se bila na božjo pot in dajala sem vbogajme, da je ne bi dobil, dokler živim jaz — in zdaj zvem ravno na božjem potu, da jo že imaš, in da jo skrivaš, kakor da ne bi bila jaz tvoja žena in ti ne bi bila izprosila cesarskega kruha jaz, samo jaz.«

Tako je rohnela mamka in pripovedovala potem, kako je zvedela o moževi višnjevi poli, in pa da ji kar živeti ni več v bodoče, ko bode tičal ves ljubi dan pri ognju in piskrčke gledal in kavna zrna prešteval.

Na tak način je storila nesrečna višnjeva pola žalosten in viharen konec najlepšemu našemu dijaškemu dnevu v Komarjevi družbi.

Šele v pozno noč smo pospali potem in sanjali vso noč o velikanskih višnjevih polah nad Komarjevo glavo. Ali se je sanjalo tudi njemu kaj tisto noč, tega nismo zvedeli.

Drugo jutro smo molče otepavali vsaki svoj ovsenjak za zajutrek — Komarja ni bilo na ogled, in gospa mamka so imeli vsa znamenja zadnje noči na obrazu. Šele pozneje smo zvedeli od mamke, da je odšel Komar danes zgodaj v cesarski urad, ker ima silo važnih in imenitnih opravil.

Tudi opoldne smo kosili brez Komarja; kajti ni se vrnil iz pisarnice, kakor je bila sicer navada.

Po jedi potegne gospa mamka semtertja z dlanjo po zaspanih očeh, potem pa jame stikati po omari, kjer je imel njen mož hranjene knjige in druge dragocenosti. Že v prvem predalu najde nekaj posebnega; kajti nenadoma pokliče mene, o katerem je vedela, da znam za silo nemščino, in pravi: »Poglej, kaj se bere v tem zavitku s cesarskim orlom v zaglavju in na zadnji strani!

Počasno in spoštljivo razganem pisanje, pokašljam nekaj potov in zardim v lice, kajti zono čutim na hrbtu pred učenim nemškim pisanjem; potem čitam s tresočim se glasom: »An den k. k. Gerichtsdienner Georg Kopriva. Ueber Ihr Ansuchen werden Sie zufolge . . . in den bleibenden Ruhestand mit jährlichen 210 Gulden übernommen.« i. t. d.

Dalje mi ni pustila čitati gospa mamka.

»Višnjeva pola, višnjeva pola!« je vzdihnila globoko, mi iztrgala pisanje iz rok in pristavila:

»Čakaj me — pokažem ti — kaj se pravi voditi za nos pošteno svojo ženo in lenobo pasti brez dela!«

Strmeli smo dijaki in gledali čudeč se za belim popirjem v mamkinih rokah, kajti vedeli nismo, da se piše višnjeva pola na bel popir, in da provzroči tako pisanje toliko groma in gorja v miroljubni in srečni rodbini.

Mnogo let je potem minilo. Gospod Komar se je že zdavnaj vrnil k svoji mamki v podstrešno stanovanje in tudi svojemu uradnemu predstojniku je že zdavnaj odpustil, da mu je napisal višnjevo polo »na njegovo prošnjo«. Poslednje je bilo namreč strašna laž. Nasprotno, gospod Komar je v svojih odkritosrčnih urah pogosto trdil, da ga je spravil njegov predstojnik le zaradi tega na višnjevo polo, ker mu je bil preučen in preveč premeten — in ker je ugovarjal semtertja njegovim ukazom, ki so bili brez nog in glave.

Bodisi, kakor hoče, istina je, da je plača nehvaležnost sveta, in da jo je tudi gospod Komar skusil, in da bi se bil takoj privadil svoji višnjevi poli, ko bi se bili le mamka mogli sprijazniti z njo.

To pa se dolgo ni zgodilo; to smo bridko čutili tudi mi Komarjevi dijaki, ki smo praznovali odslej samo še jeden dan v letu, namreč mamkin god; o Komarjevem godu pa je pel le ješprenjček s krompirjem, zasoljen z »višnjevo polo,« o kateri so govorili ravno tisti dan najraje gospa mamka.

Toda tudi to, kakor še marsikaj drugega je trpel radovoljno in spokorno gospod Komar; kajti trdil je še vedno, kako časten in lep je uradniški stan, da so vsi njegovi prizori obrobjeni z zlatom in upom — in upom — in da je le zadnji komično-tragičen, ki se zove: višnjeva pola.

